Lohja
Paksalo Äijäläntie
Viiden kiinteistön ranta-asemakaavan muutoksen arkeologinen arkistoselvitys 2022

Timo Jussila

MIKROLIITTI Oy
PIENI TEHOKAS TERÄVÄ
ARKEOLOGISET TUTKIMUKSET
TAIDOLLA VUODESTA 1988

Tilaaja: Kiinteistökehitys ja Kaavoitus SKLM OY

Sisältö

Perustiedot **2**
Kartat **3**
Selvitys **5**
Lähteet **6**

Kansikuva: Kaava-alue merkitty satelliittikuvaan keltaisella ovaalilla ja ympyrällä – *kuva Google Earth.*

Perustiedot

Alue: Lohja Paksalo, Äijäläntien varressa (nrot 49, 55, 61, 67) olevat rantakiinteistöt 44-438-5-115, -139, -152, -131 ja erillisenä alueena kaakossa -34.

Tarkoitus: Selvittää ja arvioida sijaitseeko kaavan alueella kiinteitä muinaisjäännöksiä tai muita suojeltavaksi arvioitavia kulttuurihistoriallisia jäännöksiä.

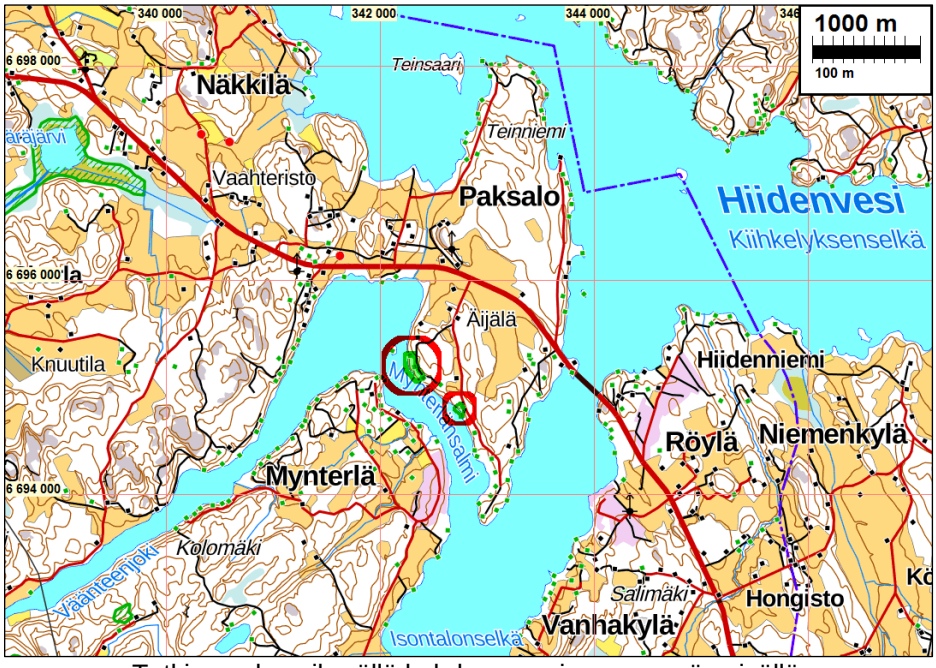
Työaika: ei maastotyötä.

Tilaaja: Kiinteistökehitys ja Kaavoitus SKLM OY

Tekijät: Mikroliitti Oy, Timo Jussila.

Tulokset Kaavamuutosalueen potentiaalin muinaisjäännösten löytämiselle arvioin varsin vähäiseksi.

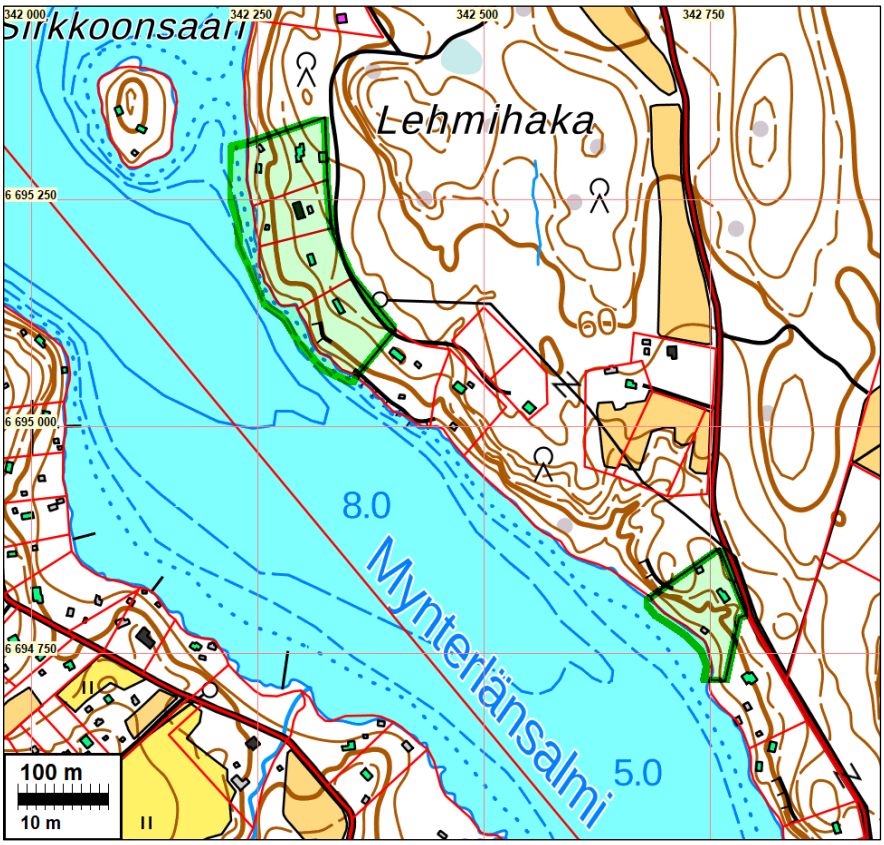
Alueelta ja sen liepeiltä ei tunnetta ennestään muinaisjäännöksiä. Alueella ei ole ollut historiallisella ajalla asutusta eikä muutakaan kartoille merkittyä toimintaa ennen nykyaikaa. Alueen kiinteistöillä on useita rakennuksia sekä hoidettua pihamaata. Maaston topografian perusteella alue ei vaikuta erityisen potentiaaliselta esihistoriallisille muinaisjäännöksille. Sijainti vesireitin varrella olisi kuitenkin niille oiva. Arvio on, että kiinteistöjen alueella on varsin vähän muokkaamatonta maastoa ja siten niiltä tuskin on löydettävissä ehjiä muinaisjäännöksiä. Oletan että maan päälliset – kuten röykkiöt – olisi jo havaittu. Yhtenäisen alueen eteläisimmälle tontille on kartalle merkitty kalliojyrkänne rannassa. Onko se sellainen, jossa periaatteessa voisi olla kalliomaalaus?. Voisi olettaa, että sellainen olisi pihamaalla jo havaittu.

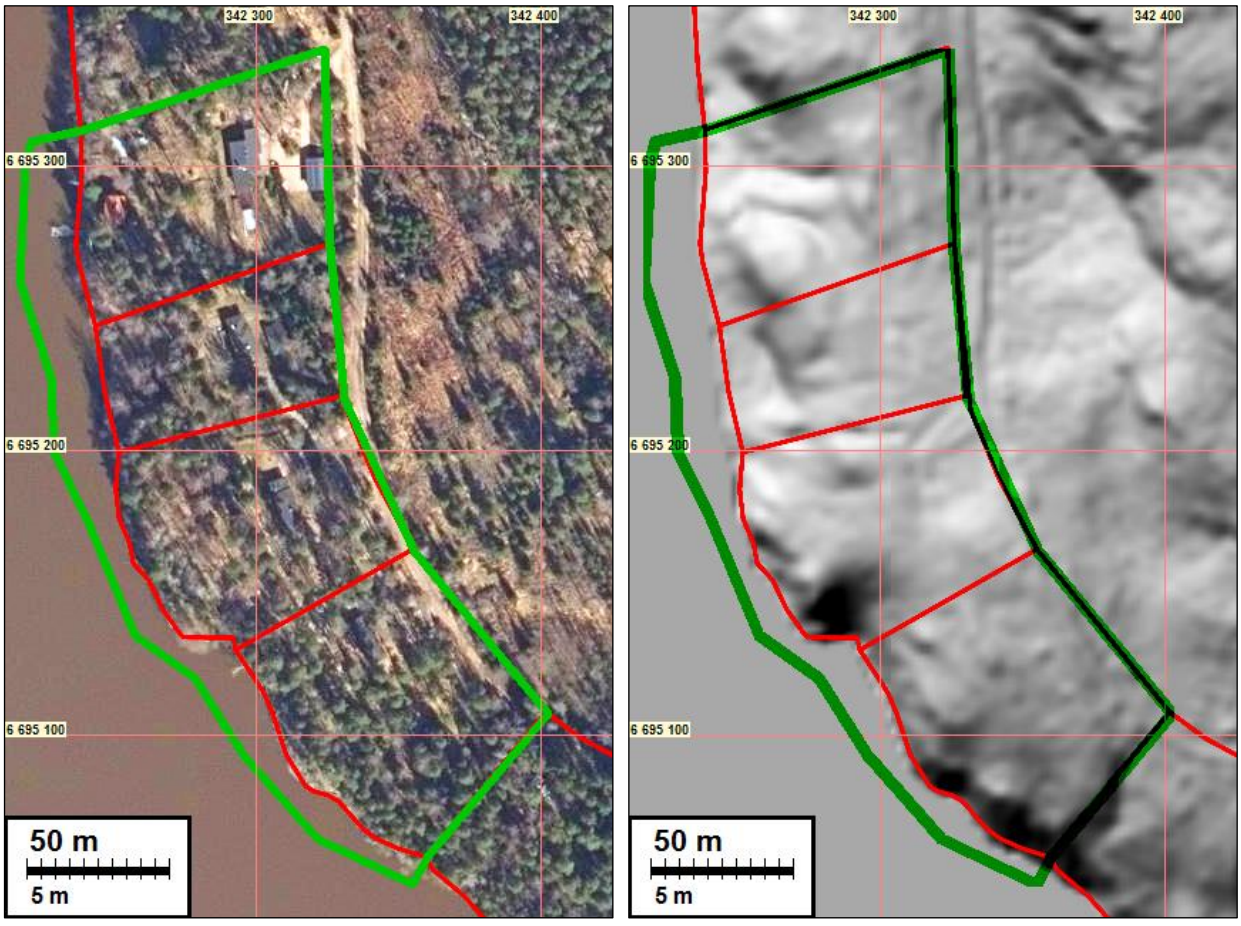

Tutkimusalue vihreällä kahden punaisen ympyrän sisällä.

Selityksiä: Koordinaatit ja kartat ovat ETRS-TM35FIN koordinaatistossa. Kartat ovat Maanmittauslaitoksen maastotietokannasta tammikuussa 2022. Muinaisjäännösrekisteri on tarkastettu 1/2022.

Kartat

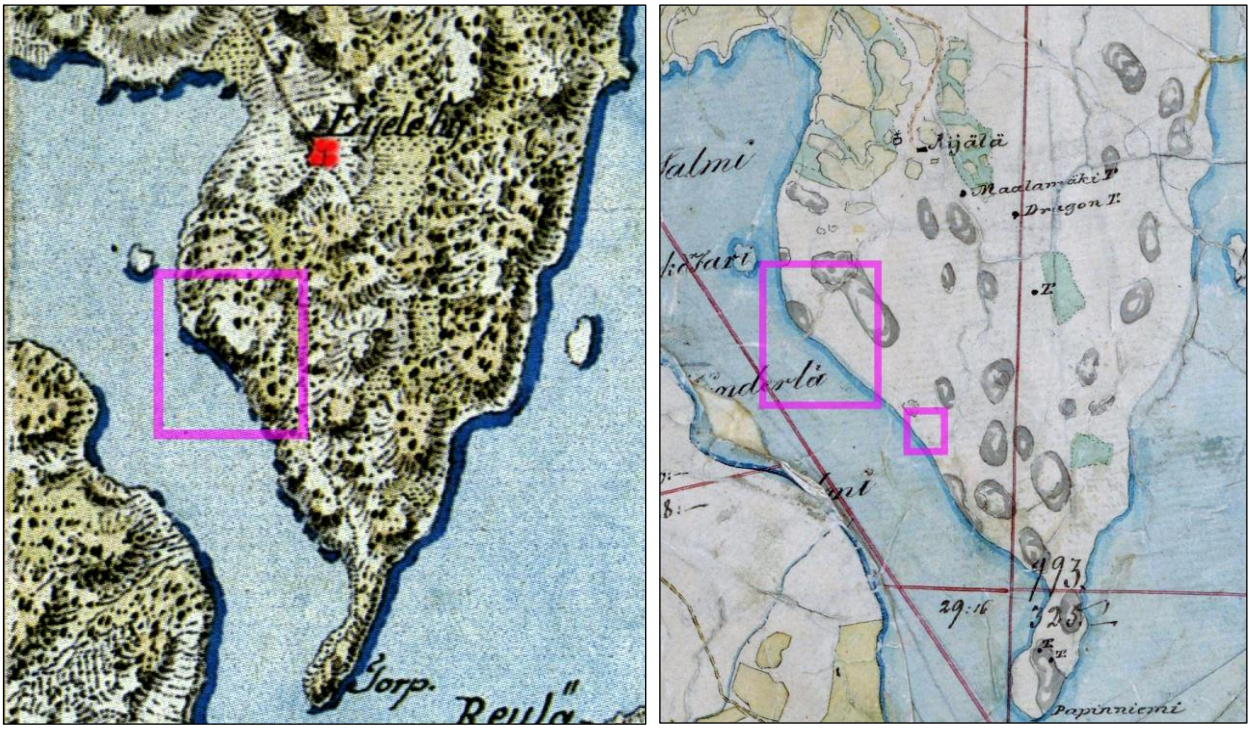

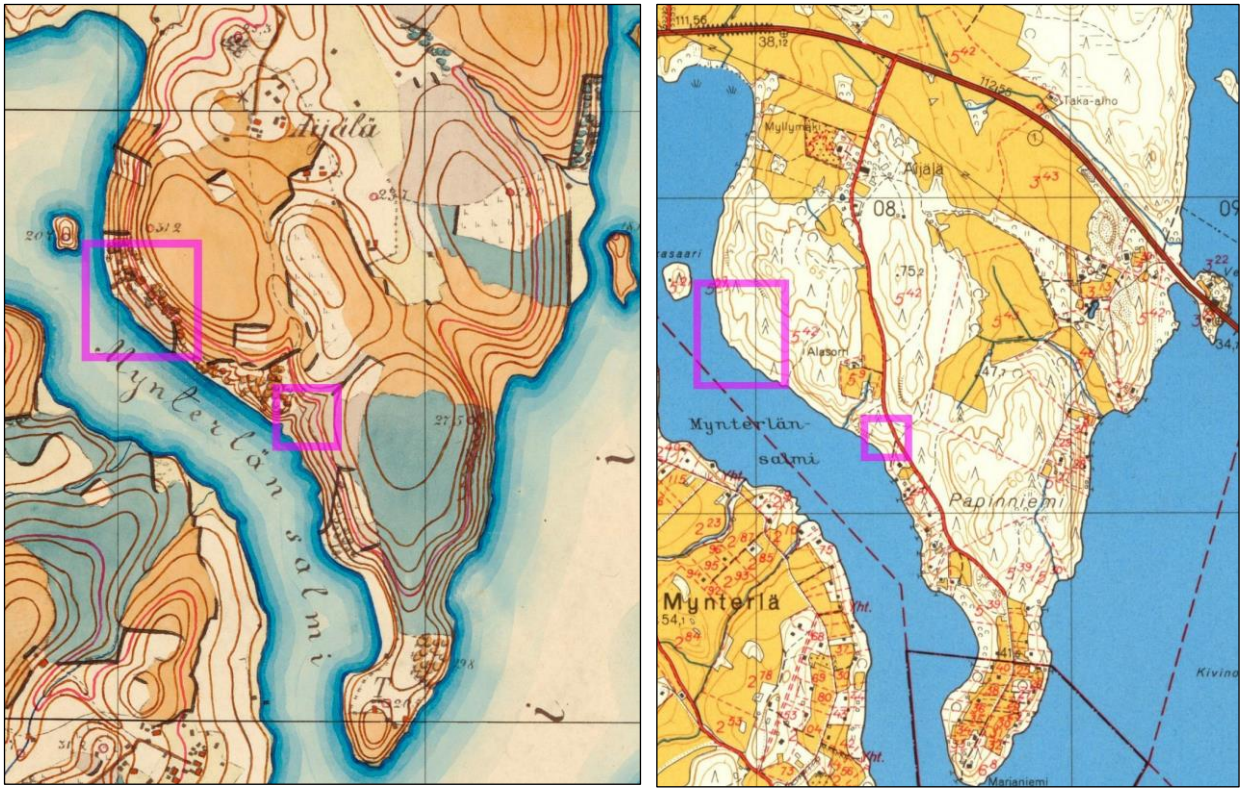
Pohjoisempi yhtenäinen alue

Kaakkoinen erillinen tontti.

Ote Kuninkaankartastosta 1796-1805 ja pitäjänkartasta 1842. Äijälän kylä (Paksaloa) sijaitsee 60 m alueesta pohjoiskoilliseen. Sen kupeessa on nyt muinaisjäännöksenä röykkiöalue. Tutkimusalueen sijainti osoitettu sinipunaisella suorakaiteella.

Ote senaatinkartasta 1870 ja peruskartasta 1959.
Tonttien rantakaista on ollut asuttamaton ja ”käyttämätön” 1970 luvulle saakka, jolloin pohjoisimmalle tontille on rakennettu mökki (peruskartalla 1972) ja muut tontit on rakennettu vuoteen 1981 mennessä.

Selvitys

Lohjan Paksalon lounaisrannalla, Mynterlänsalmen koillispuolella sijaitsevalle viidelle rantatontille ollaan laatimassa ranta-asemakaavan muutosta. Hankkeen kaavakonsultti Kiinteistökehitys ja Kaavoitus SKLM Oy tilasi alueen muinaisjäännösselvityksen Mikroliitti Oy:ltä. Selvitys tehtiin arkistoinventointina tammikuussa 2022, eikä maastossa käyty.

Alue sijaitsee Hiidenveden Mynterlänsalmen pohjoisosan itärannalla. Kyseessä on 300 m pitkä yhtenäinen rantakaista jolla neljä tonttia ja tämän kaakkoispuolella erillinen 120 m rantakaista. Alue ulottuu rannasta 80 m sisämaahan. Kartan ja laserkeilausaineistosta laaditun rinnevarjostuksen perusteella ranta on jyrkkä ja nousee rannan n. 32 m tasolta jyrkästi 40 m tasolle ja loivempana 45 m tasolle ja edelleen itäreunamilla 42,5 m tasolle. Ranta on kartan perusteella paikoin kallioinen. Kaakkoisimmalla tontilla on kaksiosainen jyrkkäseinäinen raviini ja kalliorinne pohjoisreunalla.

Alue on kuulunut neljän aiemman muinaisjäännösinventoinnin piiriin, mutta ei ole tietoa, onko niissä kuljettu tämän kaava-alueen lähistöllä (Äijälän tienoilla kuitenkin on kuljettu). Pihamaita ei aiemmissa inventoinneissa ole tiettävästi tutkittu mitenkään. Nämä aiemmat tutkimukset ovat Jussila & al. Helsingin yliopiston Rasi-inventointi 1985, Jyri Saukkosen Lohjan inventointi 1989, Petro Pesosen Fibula ry:n Lohjan inventointi 1991, ja Petteri Pietiläisen Lohjan inventointi 1994.

Muinaisen Itämeren Ancylusjärvivaiheen transgression huipun korkeustaso noin 10400 v. sitten (jolloin Suomessa on ollut asutusta) on alueella nyt n. 70 m mpy tasolla. Itämeren Litorinamerivaiheen alussa, litorinatransgression aikana (noin 7000-5500 eaa.) on vedentaso alueella pysynyt pitkään noin 40 m mpy korkeudella ja sen jälkeen laskenut hiljalleen järven nykyisille tasoille

ja jolloin Hiidenvesi on kuroutunut muinaisesta Itämerestä n. 3500 eaa mennessä. Periaatteessa korkeustasojen puolesta alueella voi siis sijaita rantasidonnaisia, esihistoriallisia muinaisjäännöksiä. Lähin tunnettu sijaitsee 1,1, km luoteeseen (kivikautinen asuinpaikka peltorinteessä).

Alue kuuluu Paksalon kylään. Äijälän kylän (ei ole maakirjakylä ja joka siis kuuluu Paksaloon) vanha tonttimaa sijaitsee 600 m alueelta pohjoiskoilliseen. Sen vieressä on ajoittamaton, mahdollisesti rautakautinen röykkiöalue. Kaavan alueelle ei sijoitu rajoja eikä mitään vanhoille kartoille merkittyä toimintaa, joka voisi jättää jälkeensä muinaisjäännöksen tai muun kulttuuriperintökohteen.

Peruskartan perusteella alue kasvaa kuusimetsää – alueen maaperä on siten oletettavasti hienoaineksinen – mikä ei ole hyvä kivikauden kannalta – joskaan ei mahdotonkaan. Kun vesi on ollut kivikautisilla tasoilla, on rantavesi ollut hyvin nopeasti ja jyrkästi syvenevä. Sellainen ranta ei ole ollut kivikautisten asujien suosiossa.

Yhteenvetona voi todeta, että alueella ole vanhoilta kartoilta paikannettavia muinaisjäännöksiä ja että alueella tuskin on ylipäätään historiallisen ajan muinaisjäännöksiä, joita ei olisi jo tunnistettu. Alue on hyvin epätyypillinen rautakaudelle. Sijainnin puolesta alue olisi hyvä esihistorialliselle pyyntikulttuurille, mutta topografia ja maaperä ovat sille epäsuotuisat. Alue on rakennettua ja koskematon maasto vähäistä, joten jos alueella olisi jotain ollut, sen säilyminen ei ole kovin todennäköistä.

Laajemman alueen inventoinnissa tämänkaltaisia mökkitontteja ei maastossa tarkastettaisi lainkaan, ellei ole ennestään tiedossa jokin konkreettinen havainto mikä tarkastusta edellyttäisi, kuten löytöpaikka tai tunnettu kohde. Koska arvioin alueen muinaisjäännöspotentiaalin vähäiseksi, katsoisin, että alueen maastotarkastus on tarpeeton.

16.1.2022

Timo Jussila

Lähteet

Alanen, Timo ja Kepsu, Saulo, 1989: Kuninkaan kartasto Suomesta 1776 - 1805. SKS.

Peruskartta 2041 02, 1959, 1972 ja 1984. Maanmittauslaitos.

Senaatin kartasto. Karttalehti VIII 26, 1870-71. Maanmittauslaitos.

Tillberg J.H. 1842: Karta öfver Lojo Socken i Lojo Härad af Nylands Län (Lohjan Pitäjänkartta). maanmittauslaitos.